

Kü-Yerel Süreçte Kent Girişimciliği Bağlamında Kardeş Kent: Trabzon-Zigetvar Örneği*

The Sister City in the Context of City Entrepreneurship in the Glocal Process: the Sample of Trabzon-Zigetvar

Suna ERSAVAş KAVANOZ**
Nisa ERDEM***

Öz

1970'lerde yaşanan ekonomik ve politik dönüşümlerle birlikte neo-liberal küreselleşmeye dayalı bir toplumsal ve toplumlararası düzen inşa edilmeye başlanmıştır. Kamu yönetimi bağlamında yerelleşme, belediyeler düzeyinde de güncelliğini korumaktadır. Küreselleşen dünyada belediyeler, sadece belde halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamamakta, "dünyayı küresel bir köy" haline dönüştürecektir bir araç olma niteliği de kazanmaktadır. Bu süreçte, belediye faaliyetlerinin ulusal sınırların dışına çıkması ve farklı ülkelerin belediyeler aracılığıyla politika alış verilişi yapıyor olmaları göze çarpmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Trabzon ile Zigetvar Belediyeleri arasındaki kardeş kent ilişkisini kent girişimciliği bağlamında kültürel, ekonomik ve sosyal etkileşim üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma için, Trabzon ve Zigetvar Belediyeleri arasında kardeş kent ilişkisinin oluşturulma süreci ve sonrasında aktif olan birimlerdeki ilgili kişilerle yarı yapılandırılmış mülakat ve elektronik posta yöntemi ile görüşmeler gerçekteştirilmiştir. Diğer yandan, konu ile ilgili dokümanlar üzerinden incelemeler yapılmıştır. Çalışma sonucu elde edilen bulgular, Trabzon ve Zigetvar arasında kardeş kent ilişkilerinin kurulmasında etkili olan faktörler ve kurulan kardeş kent ilişkisinden alınan sonuçlar olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kardeş Kent, Küreselleşme, Yerelleşme, Trabzon, Zigetvar.

* Bu çalışma ilk kez Pol-IR2017: 1. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Kongresinde (26-27 Ekim 2017, Trabzon) sözlü olarak sunulmuş ve özet metin olarak yayımlanmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, sunaersavas@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1162-2537

*** Arş. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi, nisaerdem@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8258-9338

Abstract

With the economical and political transformations in 1970s, a social and intersocietal order built upon neo-liberal globalisation has started to be designed. The localisation in the context of public administration continues to be relevant at municipal level. The municipalities in a globalizing world do not only meet the local and common needs of the inhabitants, it also becomes a tool that will turn the world into a “global village”. In this process, it draws attention that the municipality operations exceed beyond the national borders and different countries make political interactions through the municipalities. The study in this context has an aim of assessing the sister city relations between Trabzon and Zigetvar municipalities in terms of culture, economy and social interaction in the context of globalisation. For the study, semi-structured interviews and interviews via e-mail have been made with relevant people who were in the active units during and after the process of forming sister city relations between Trabzon and Zigetvar municipalities. On the other hand, researches have been made on the relevant documents. Findings obtained from the study were evaluated under two headings as the factors effecting the establishment of sister city relations between Trabzon and Zigetvar and the results obtained from the sister city relationship established.

Keywords: Sister City, Globalisation, Localisation, Trabzon, Zigetvar.

Giriş

Küreselleşme ile ilgili farklı tanımlamalar yapılmasının sebeplerinden biri, içinde farklı öğeleri barındırıyor olmasıdır. Modelski (2008: s. 75), birden fazla tarihsel dünya toplumunun tek bir küresel sistem içinde bir araya getirilmesi sürecinden küreselleşme olarak söz edebileceğini belirtmektedir. Giddens (2008: s. 81), küreselleşmeyi yerel olayların millerce ötedeki olaylar tarafından biçimlendirildiği ve bu olaylar arasında bağlantı kuran dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Daha geniş kapsamlı bir tanımlamada ise küreselleşme, kıtalar ve bölgeler arası etkinlik, etkileşim ve yetke kullanımıyla, akış ve şebekeler yaratan – hacmi, yoğunluğu, hızı ve etkileri açısından değerlendirilen – toplumsal ilişkilerin ve işlemlerin mekânsal örgütlenmesindeki dönüşümün cisimleştiği bir süreç veya süreçler kümesi, olarak tanımlanmaktadır (Held vd., 2008: s. 89). Küreselleşme ile ilgili tanımlar farklı bakış açılarını yansıtacak şekilde farklı öğelere vurgu yapsa da zaman ve mekânla ilgili dönüşümün bu tanımlamaların merkezinde olduğu görülmektedir.

Küreselleşmeyi sadece tek bir boyutu olan bir durum veya süreç olarak algılamak onun sonuçlarının değerlendirilmesinde hataya düşülmesine sebep olmaktadır. Küreselleşmenin ekonomik, siyasal ve toplumsal sistemin öğeleri ile birlikte değerlendirilerek kavranmaya çalışılması daha net bir tablo çıkarılmasına yardımcı olacaktır.

Küreselleşme, 1970 sonrası dönemde kapitalizmin coğrafi olarak mekân üzerinden yeniden örgütlenmesini karşılayan bir anlama sahip olmuştur ve kentler bu süreçte önemli bir konuma gelmiştir. Ekonomik ve kültürel küreselleşme sermayenin, fikirlerin ve insanların akışının hâkim olduğu bir *ağ toplumunun* ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte kentler de kendi aralarında hiyerarşiler, ağlar oluşturacak şekilde değerlendirmelere tabi tutulmaya başlanmıştır. Kentlerin ve bölgelerin ekonomik başarısı, büyük ölçüde, yerel, sektörel ve kurumsal düzenlere ve kent ve bölge ekonomilerinin içerdiği yönetim çerçevesine bağlıdır. Yerel fırsatlar genişledikçe

ve yerel kapasiteler arttıkça, kentlerin ve bölgelerin yerel karakterinin önemi, onun küresel rekabetteki avantajlarına göre belirlenmekte ve değerlendirilmektedir.

1970'lerden itibaren dünyanın farklı alanlarında farklı zamanlarda olsa bile ekonomik kalkınma neo-liberal bir görünüm kazanmış ve neo-liberalizm ve ilkeleri tüm alanlara nüfuz etmiştir. Neo-liberalizm kamu sektörünü küçültmek ve devlet müdahalesini en aza indirmek üzerine kurulan, piyasa mekanizmalarının bütün ekonomik ve toplumsal sorunlara çözümler önerdiğine, kontrolün devletten piyasa güçlerine geçmesi gerektiğine inanan modeldir. 1980'lerle beraber neo-liberal döneme geçilirken, devletin müdahaleci özelliği törpülenerek siyasal alan daraltılmıştır. Neo-liberal modelde, ulusal ekonomilerin küresel ekonomiyle bütünleşerek ekonomik küreselleşmenin hız kazanması, ekonomilerin ağırlıklı olarak üretimden hizmet sektörüne kayması ve bilgi ekonomilerinin yükselişi ana unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Bilgi ekonomileri, kümeler ve yenilik, ağlar ve girişimcilik gibi kavramsallaştırmaları içermektedir. Neo-liberalizm eleştirisinin temelinde ise sosyal hizmet anlayışındaki gerileme, toplumsal çözülme ve artan eşitsizlikler ile toplumsal tabandan yoksunluk ve dolayısıyla devlet otoritesinin büyük şirketlerin ihtiyaçları doğrultusunda kararlar alması üzerine değerlendirmeler vardır.

Küreselleşme ile yerel ilişkisi kültürel bağlamda değerlendirildiğinde; yerel unsurların, kent yönetimlerinin, kendi kültürlerini, yapılarını küresel kapitalizmin etkileri doğrultusunda yeniden organize ederek/örgütleyerek mevcut sistem içinde kendini var etme ve küresel unsurlar tarafından kabul görme çabası içine girdikleri görülmektedir (Robertson, 1999: s. 277-278). Bilgi ekonomilerinin yükselişi ile birlikte, kentlerde kültürel ve yaratıcı sermayenin rolünün fark edilmesiyle tartışma sorularının odağı bilgi ekonomilerinin nasıl bir yerde kök salabileceği üzerine yoğunlaşmış ve kentler de bu soruya cevap verebilecek özellikleri kendilerinde barındırma yönünde çalışmaya başlamıştır. Yaratıcı kentler, yaratıcı potansiyellerini kültürel aktiviteler, dışavurumlar, kent sakinlerinin ve ziyaretçilerinin ilgisi, kentin kültürel miras varlığının durumu gibi çeşitli yollarla kullanmaktadırlar.

Küreselleşme-Yerelleşme Sürecinde Kent Girişimciliği

Devletin konumu ve yapısındaki sürekli değişim, dönüşüm ve yeniden yapılanma süreçlerine bağlı olarak toplumsal yaşamda da değişiklikler meydana gelmektedir. Bu dönüşümler çerçevesinde toplumsal güç ilişkileri coğrafi ölçekte toplumsal ve mekânsal süreçlerin sonuçları tarafından düzenlenmektedir. Yönetişimin yeni bölgesel ölçeklerde ortaya çıkması ve var olan ölçeklerin yeniden belirlenmesi, toplumsal, siyasal ve ekonomik güç ilişkilerinin düzenlenmesini değiştirmektedir. 1970'lerde ekonomi-politik teorilerinin ağırlıklı olarak küreselleşmeyi kapitalizmin mekânsal genişlemesi ve bütünleşmesinin coğrafi bir projesi olarak tanımladıkları ve bu çerçeveden tartışmalarını yürüttükleri görülmektedir. Dünya ekonomisinde devletlerin hâkim olduğu geleneksel devlet temelli dünya sistemini aşan yeni örgütsel formlara doğru bir dönüşüm yaşanmış ve bu gelişmeler ışığında küreselleşme kavramı, dünya ekonomisinin ekonomik ve politik organizasyonundaki önemli yön değişimini anlatmak için kullanılan analitik

ve retorik bir araç olarak ortaya çıkmış, daha sonra bu kavram kültür alanına da hâkim olmaya başlamıştır (Swyngedouw, 2004: s. 26-27, 30).

Swyngedouw, 1970 sonrası yaşanmakta olan dönüşümün ekonomik ve politik yaşamın coğrafi ölçeğinin yeniden örgütlenmesi üzerinden düşünülmesi gerektiğini belirttiği çalışmasında, bu dönüşümü karşılayan kavram olarak “kü-yerelleşme”yi kullanmaktadır. Kü-yerelleşme (glocalization) kavramı, ekonominin küreselleşmesi ile birlikte ulus devletinin bir taraftan ulus- aşırı ve küresel diğer taraftan ise aşağı doğru yerel, kentsel ve bölgesel ölçeklere doğru evrilmesini ve ekonomik aktiviteler ile şirket ağları arasında eş zamanlı olarak başlayan daha fazla yerelleşme, bölgeselleşme, ulus- aşırılışmayı ifade etmektedir. Yönetimden yönetişime geçiş ile birlikte yeni ekonomik ilişkilere hizmet edecek kurumların varlığı da bu sürece eşlik etmektedir. Bu kavram aynı zamanda sanayi, hizmet ve finans sermayesinin temel yapısının küresel yerelleştirme stratejilerini karşılamaktadır (Swyngedouw, 2004: s. 25, 37). Kavramın kendisi tartışmalara yol açsa da içerdiği anlam 1970 sonrası küreselleşme ve yerelleşme arasındaki ekonomik, politik, toplumsal ve kentsel ilişkiyi açıklamaktadır.

1970 sonrası küreselleşme süreci ile birlikte yükselen bir yerelleşme anlayışı olduğu görülmektedir. Söz konusu süreç kent yönetimlerinin kendi girişimci politikalarını geliştirebilmek adına daha etkin ve işlevsel bir alana sahip olmaları olarak okunabilir. Devletin rolündeki değişim ile birlikte kent yönetimleri de kendi girişimci politikalarını izleyerek küresel alanda farklı işbirliklerine gitmektedirler. Her kent yönetimi kendi ülke mevzuatı kapsamında farklı işbirlikleri geliştirerek kentlerinin kalkınma stratejilerini farklı unsurlar üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu işbirliklerinin ağırlıklı olarak kentlerin yerel kalkınma stratejilerinin üzerine kurulmasını tasarladıkları alanlar üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu alanlar günümüzde turizm, kültür, miras, ticaret vb. alanlar olarak ifade edilmektedir.

Kentler, devletin yeniden yapılandırılması sürecinin bir parçası olarak yeni politika alanlarında küreselleşmenin maddi düğüm noktalarını oluşturmaktadır. Küreselleşme süreci ve neo-liberal politikalar birlikte değerlendirildiğinde – ki bunlar birbiriyle örtüşen anlamlara sahiptir – kent yönetimleri kendilerini var edebilme mücadelesine zorunlu olarak girmektedirler. Devletin önemli toplumsal ve kamusal fonksiyonlarından geri çekilmesi kentlerin kendi geleceklerini kendilerinin bulduğu alternatif yollarla belirlemelerini zorunlu kılmıştır. Bu süreç, kent yönetimlerinin girişimci politikalar geliştirmelerini gerektirmiştir.

Bir kent yönetiminin girişimci kent niteliğini kazanması için ilk olarak, diğer kentler ve ekonomik mekânlar karşısında ekonomik rekabet gücünü arttırmaya veya sürdürmeye yönelik yenilikçi stratejileri takip etmesi gerekmektedir (Jessop, 1995: s. 380). İkinci olarak bu stratejiler etkin ve açık olmalıdır. Üçüncü olarak ise, girişimci kentleri destekleyenler girişimcilik söylemlerini benimsemelidir. Kent girişimciliği, kentlerin ekonomik refahının anahtarını oluşturan bir “büyüyen motor” (growth engine) olarak görülmekte ve dolayısıyla bu alanda çekiciliklerin oluşturulması üzerine yoğunlaşmaktadır (Dannestam, 2008: s. 356).

Kent girişimciliği 1970 sonrası popüler olan kavramları içerecek şekilde politikalar geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, kent yönetimlerinin girişimci politikalar geliştirirken ağırlıklı olarak kullandıkları araç, kentin sahip olduğu maddi ve kültürel değerlerdir. Zira küreselleşme ile birlikte “yer”in ve “yerel kültür”ün önemi ve popülerliğindeki artış, yerel kültürün kente bir imaj vermek adına bir araç olarak kullanılmasını da beraberinde getirmektedir ve kentin sahip olduğu bu değerlerin yönetilmesinde de ağırlık merkezi, kamu-özel sektör arasında değişmektedir.

Kentin öne çıkartılması sürecinde kent yönetimleri, kenti hangi farklılığı ile nasıl tanıttığına ve kime nasıl ulaştıracağına karar vermekte, stratejilerini de bu soruların cevapları üzerine kurmaktadır. Ağların, girişimciliğin, işbirliklerin, karşılıklı dayanışmaların veya paylaşılan vizyonların bölgesel ekonomik yenilenmenin önemli gereklilikleri olarak görüldüğü günümüzde var olan veya diğer bilgi kaynaklarını sermayeye çevirmek ve hizmeti yayabilmek adına stratejiler geliştirilmesi ile bağlantılı olarak kültürel ve tarihi miras, bu yöntemlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Belediyeler Arası Uluslararası İşbirliği Modeli Olarak Kardeş Kent Uygulamasının Gelişimi

Coğrafi olarak birbirine uzak yerleşim yerleri arasındaki kültürler arası ilişki ve ortaklıkların başlama tarihini 1800’li yıllara kadar götürmek mümkündür. 1800’li yıllarda farklı iki ülke kenti arasında sürdürülen ticaret ya da turizm odaklı uluslararası işbirliği projeleri mevcuttur. Hatta az sayıdaki belediye başkanı ve yerel yönetim temsilcilerinin bu konudaki çalışmaları da bilinmektedir. Bununla beraber, kardeş kent projesi kentlerin uluslararası işbirlikleri sürecine uzun vadede sadece belediye başkanlarının üyelerinin değil belediye kurumlarının da dâhil edilmesi yönünde ilk adımın atılmasını sağlamıştır. Belediye başkanlarının uluslararası ilişkilerini yeniden tanımladıkları bir dönemde, kalıcı bir sosyal yeniliğe neden olan bir belediye geleneği meydana getirilmiştir. Belediye faaliyetleri konusunda uluslararası farkındalığı canlandırmak ve yerel yönetim kurallarını yeniden oluşturmak isteyen küçük reform grupları oluşmuştur. Bu bağlamda, yalnızca belediye başkanları arasında değil, belediye kurumlarına dayanan yeni ilişkiler de kurulmuştur (Vion, 2002: s. 623).

Kardeş kent, insani ilişkileri ve kültürel bağlantıları desteklemek amacıyla kentler vasıtasıyla farklı bölgelerin birbirleriyle eşleştirilmesini ifade eder (Charles, 2008). Diğer bir ifadeyle kardeş kent, genellikle farklı devletlerarasındaki gruplar tarafından oluşturulan resmi ve uzun vadeli ilişkilerin ortaya çıkardığı bir oluşum ya da uygulamadır (Clarke, 2011: s. 115).

Kardeş kent ilişkisi ilk olarak Batı Avrupa’da ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kardeş kent uygulaması, savaşın etkilerinin üzerlerinden silinmediği halklar arasındaki düşmanlıkların üstesinden gelinmesi amacıyla kullanılmış ve böylece barışın sağlanması anlamında ayrı bir önem kazanmıştır. Diğer bir ifadeyle, 2. Dünya Savaşı’ndan çıkan ülkeler, öncesinde birbirleriyle savaş içinde buldukları ülkelerle barışı sağlamlaştırmak adına diplomatik bir yol olarak kardeş kent ilişkilerini gerekli görmüşlerdir (Aktulun, 2015: s. 68-69).

Savaşın ardından çeşitli örgütler tarafından farklı kardeş kent modelleri geliştirilmeye başlanmıştır. Her ikisi de 1951 yılında kurulan önemli iki örgütten biri Council of European Municipalities and Regions (CEMR, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi), diğeri ise United Town Organisations (UTO, Birleşmiş Kent Örgütleri)'dir. CEMR için kardeş kent ilişkilerinin kurulma amacı, Avrupa'nın birliğini desteklemek ve komünizme karşı Hristiyan düşüncesini savunmaktır. UTO ise kardeş kent uygulamasına 2. Dünya Savaş sonrası dönemdeki jeopolitik ve jeo-ekonomik ilişkiler açısından bakmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kardeş kent CEMR için belirli özellikleri paylaşan insanlar arasında bir bağlanma aracı iken (device of bonding), UTO için farklı gruplar arasında kurulması öngörülen bir köprü mekanizmasını (mechanism for bridging) ifade etmektedir (Clarke, 2011: s. 118).

1950'li ve 1960'lı yıllarda kardeş kent ilişkisi aynı zamanda kültürel anlamda bir işbirliğine, 1970'li yıllarda ise ağırlıklı olarak ekonomik ilişkilere dönüşmüştür. Soğuk Savaş döneminde batılı ülke belediyeleri ile doğu bloğu ülke belediyelerinin kardeşliği en azından kültürel ilişkilerin sürmesine olanak sağlamıştır (Aktulun, 2015: s. 70). Diğer yandan, geçen 20 yılda CEMR ve UTO modelleri arasında rekabet yaşanmıştır. 1970'lerin başında CEMR'in bağlanma modeli görece daha etkin olmuştur. Bu durumun sebepleri arasında en önemlisi, UTO'nun komünizm şüphesi taşıması düşünülebilir. 1970'li yılların sonunda bu şüphe önemini kaybetmeye başlamış ve bunun yerini 1970 ekonomik krizi, Kuzey Atlantik Bölgesindeki sanayi faaliyetlerinin hızlandırılma çabası ve kuzey ve güney yarımküreler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliğin artması gibi sorunlar almıştır (Clarke, 2010: s. 186-187).

2. Dünya Savaşı'ndan sonra bilinçli olarak Batı Avrupada oluşturulan kardeş kent modeli, ardından Soğuk Savaş boyunca ABD ve diğer gelişmiş ülkelere yayılmaya başlamıştır (Clarke, 2011: s. 115). Amerikada kardeş kent hareketinin temelleri, 11 Eylül 1956 tarihinde eski ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower tarafından Beyaz Saray'da yapılan konferansta Halklar Arası Programının (People to People Program) oluşturulmasıyla atılmıştır (Cremer ve diğerleri, 2001: s. 380). Başkan Eisenhower, dünyanın farklı kentlerindeki insanlar arasında bağlar yaratarak, barış ve refahın merkezi olabilecek bir organizasyon öngörmüştür. Eisenhower, bu ilişkileri şekillendirerek, farklı kültürlerden insanların farklılıklarının gözetilmesi ve çatışmaların azaltılmasını sağlayacak ortaklıklar kurulması gerektiğini belirtmiştir (www.sistercities.org).

1980'li yıllara gelindiğinde ise kardeş kent uygulaması, eski Doğu Bloğu ve Üçüncü Dünya ülkelerine doğru yayılmaya devam etmiştir (Clarke, 2011: s. 115). Avrupada Yunanistan, Portekiz ve İrlanda gibi en dıştaki ülkeler yanında İspanya, İsveç, Avusturya, İsviçre, Finlandiya gibi daha gelişmiş ülkelerde de yaygınlaşmıştır. Avrupa dışında Avustralya ve Yeni Zelanda'da kardeş kent işbirliklerinin sayısı artmıştır. Çin, Filipinler, Tayvan ve Güney Kore'de bu konuda gelişim daha yavaş gerçekleşmiş, Uzak Doğuda özellikle Hong Kong kardeş kent ilişkileri ile öne çıkmıştır (Zelinsky, 1991: s. 11'den aktaran Oktay, 2014: s. 14). Son kırk yılda, en az 159 ülkenin bulunduğu çeşitli topluluklar arasında 11,000'den fazla kardeşlik ilişkisinin kurulduğu bilinmektedir (Clarke, 2011: s. 115).

Türkiye’de Kardeş Kent İlişkilerinin Genel Durumu

Türkiye’de, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 74. maddesi, belediyelerin yurtdışı ilişkilerini düzenlemektedir. İlgili maddeye göre;

“Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir”.

Bununla birlikte, aynı maddenin devamında, “yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığının izninin alınması zorunluluğu” ifade edilmiştir.

Türkiye’de belediyelerin diğer belediyelerle kardeş kent ilişkilerinin kurulması belediye meclisinin görevleri arasındadır. 5393 sayılı Belediye Kanununa göre, belediye meclisinin görev ve yetkilerinin sıralandığı 18. maddede, meclisin bu konudaki yetkisi;

(...) “yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılması; kardeş kent ilişkileri kurulması; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesi”...

şeklinde ifade edilmiştir: Maddede ifade edildiği üzere, Türkiye’de bir belediyenin yurtiçindeki farklı bir belediye ile kardeş kent ilişkisi kurmasında belediye meclisi doğrudan yetkilidir. Ancak kardeş kent ilişkisinin kurulacağı belediye yurtdışındaki bir belediye ise bu durumda İçişleri Bakanlığının izni gerekmektedir.

İl Özel İdarelerinde bu yetki il genel meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılmaktadır. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun il genel meclisinin görev ve yetkilerinin düzenlendiği 10. maddesine göre il genel meclisi, “yurt içindeki ve yurt dışındaki mahallî idareler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı işbirliği yapılmasına” ve “diğer mahallî idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya” karar vermektedir.

Yukarıda açıkça ifade edildiği üzere, Türkiye’de yerel yönetim birimleri yurt dışı ilişkileri kurabilmekte, kurulmuş uluslararası birliklere katılabilmekte ya da başka devletlerin yerel yönetim birlikleri ile işbirliği sağlayabilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye, Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı (AYYÖŞ)’nda yerel makamların birlik kurma ve birliklere katılma hakkının düzenlendiği 10. maddede aşağıdaki iki hükme çekince koymuştur:

-“Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.

-Yerel makamlar, kanunla muhtemelen öngörülen şartlar dâhilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler”.

Yukarıda yerel yönetimlere verilen yetkiler çerçevesinde, Türkiye’de yerel yönetimlerin AYYÖŞ’ün ilgili maddede belirtilen yükümlülükleri halihazırda taşıdığı ve bu çekincelerin mevzuat üzerinden de kaldırılması gerektiği ortadadır.

İki belediye arasında kardeş kent ilişkisi kurulmadan evvel izlenecek bir süreç içinde hazırlanması gereken bazı belgeler bulunmaktadır. Evvela kardeş kent ilişkisinin kurulması için İçişleri Bakanlığı tarafından genelgeler yayımlanmaktadır. İçişleri Bakanlığının konuyla ilgili çıkardığı genelgeler çerçevesinde, kardeş kent ilişkisi kurmak isteyen belediyeler, Bakanlığa gönderecekleri resmi izin yazısının ekine bir takım belgeleri eklemek zorundadır. Bunlar: kardeş kent ilişkilerinin kurulacağı iki belediye hakkında temel bilgileri içeren ayrıca kardeş kent ilişkisinin kapsamını, amacını ve beklentileri ifade eden bir not, kardeş kent ilişkisi kurulmasına dair belediye meclis kararı ve kardeş kent protokolünün bir örneğidir. İki belediye İçişleri Bakanlığının onayının ardından kardeş kent protokolünü imzalayabilmektedir (TBB, 2012).

T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017 yılı mahalli idarelerin kardeş kent ve işbirliği istatistik verilerine göre, Türkiye’de illerin toplam sahip olduğu uluslararası ve yurt içi kardeş kent sayısı 1632’dir. En fazla kardeş kent ilişkisinin kurulduğu iller sırasıyla, İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa’dır. Verilere göre, kardeş kent ilişkisinin bulunmadığı iller ise, Artvin, Bingöl, Hakkari, Siirt, Tunceli, Aksaray, Bayburt ve Batman’dır.

Trabzon ve Zigetvar Kardeş Kent Kurulma Süreci

Kü-yerel sürecin girişimci belediye yönetimleri, geliştirdikleri uluslararası ağlar vasıtasıyla, küresel rekabet ortamında birer aktör durumundadırlar. Kentler, bir yandan yerel girişimci olarak uluslararası platformda işbirliği yoluyla politika transferleri gerçekleştirirken, diğer yandan neo-liberal ilkelerin kamu politikalarında hizmet sektörünü ve bilgi ekonomilerini ön plana çıkarmasıyla yerel karakterleri canlandırarak varlıkları koruma altına almaktadırlar. Bu bağlamda kardeş kent uygulaması, uzun vadede yukarıda ifade edilen amaçlara hizmet etmeye olanak sağlayacak bir işbirliği modelidir.

Aşağıda Trabzon ile kardeş kent ilişkileri bulunan kentler gösterilmiştir (T.C İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2017).

Tablo 1. Trabzon (Büyükşehir) Belediyesi ile Kardeş Kent olan Kentler/Belediyeler ve Kardeş Kent Protokolünün Onaylandığı Tarihler

Kardeş Kentin		Bakanlık Onayının Tarihi
Adı	Ülkesi	
Batum	Gürcistan	16.04.1993
Zigetvar	Macaristan	29.05.1997
Reşt	İran	17.04.2000
Zelenadolsk	Tataristan	09.08.2000

Vancouver	Kanada	17.07.2001
Zencan	İran	17.08.2001
Krasnodar	Rusya	22.08.2001
Sumgayıt	Azerbaycan	02.10.2002
Travnik	Bosna-Hersek	23.12.2005
Essaouira	Fas Krallığı	20.11.2006
Urumiye	İran	05.11.2010
Sverdlovsk Bölğ. Yekateringburg	Rusya	05.01.2012
Han Yunus	Filistin	26.07.2012
Dortmund	Almanya	15.08.2013
Saraybosna	Bosna-Hersek	10.03.2016
İskele	K.K.T.C	28.03.2016
Bitlis	Türkiye	- - - .2016

Kaynak: www.migm.gov.tr

Tablo 1’de görüldüğü gibi, Trabzon (Büyükşehir) Belediyesi 1993–2016 yılları arasında toplam 17 belediye ile kardeş kent ilişkisi kurmuştur. Bunlardan sadece bir tanesi yurtiçi kardeş kent ilişkisi olup geri kalanlar Trabzon kentinin uluslararası ilişkilerinin bulunduğu kardeş kentleri oluşturmaktadır. Özellikle, 2000’li yılları takiben küreselleşme ve yerel yönetimlerde yeniden yapılanma süreci içinde kardeş kent ilişkilerinde artış görülmektedir.

Kanuni Sultan Süleyman’ın doğduğu ve önemli tarihi ve turistik özelliklere sahip olan Trabzon, yine Kanuni Sultan Süleyman’ın öldüğü yer olan Macaristan’ın Zigetvar Belediyesi ile de kardeş kent protokolüne sahiptir. İki kent arasındaki ortak tarihi miras, kentler arasında kardeş kent kurulması için önem arz etmiştir. Trabzon ve Zigetvar kentleri arasındaki kardeş kent ilişkilerinin başladığı dönemde belediye başkanlığı görevini yapan isimler sırasıyla Asım Aykan ve Matyas Darazsi idi. 4 Kasım 1994 tarihinde Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan tarafından Zigetvar Belediyesine, Kanuni Sultan Süleyman’ın ölümünün 500. yıldönümü münasebetiyle Zigetvar’ı kardeş kent ilan etmek istedikleri bildirilmiştir.¹ Trabzon Belediye Meclisi, Trabzon ve Zigetvar kentleri arasında kardeş kent ilişkisinin oluşturulmasına yönelik olarak 7 Kasım 1994 tarihinde meclise teklifi sunmuş ve teklif oy birliği ile kabul edilmiştir.²

İki kent arasındaki kardeş kent ilişkilerinin oluşturulma amacı şu şekilde deklare edilmiştir:

- İki kent arasındaki ikili ilişkileri artırmak.
- İki kent halkının, kentlerinin ve ülkelerinin geçmiş, bugün ve gelecekteki çabalarını tanıma imkânlarını oluşturmaya çalışmak.
- İki ülkenin (şehrin) kültürel miraslarının keşfine dayalı kültürel işbirliğine açıkça yardım etmek.

1 4 Kasım 1994 tarihinde Trabzon Belediyesi tarafından Zigetvar Belediyesine gönderilen faks.

2 Trabzon Belediyesi 7 Kasım 1994 Tarihli ve 687 Sayılı Belediye Meclis Kararı.

- Spor programları değişimi; eğitim ve sağlık kurumlarının işbirliği gibi konularda aracı bir rol üslenmek.
- İki şehrin karşılıklı menfaatlerine dayalı ekonomik bağlantıları artırıcı aksiyonlarda bulunmak. İki şehrin direk çevresinde ve üçüncü bir sahada somut iş ihtimallerinin keşfine katkıda bulunmak için iki şehrin Ticaret ve Sanayi Odalarının işbirliğine destek vermek. İki şehrin arasındaki kültürel, eğitsel, sağlık ve spor bağlantılarına yardım ve destek için ticari ve ekonomik ilişkilerdeki aktif iştiraklere cesaret vermek ve yönlendirmek.
- Turistik ilişkileri artırmak için işbirliği rollerini aktif olarak güçlendirmek.³

Yukarıda kardeş kent ilişkilerinin oluşturulma amaçlarını belirten deklarasyon taslağı Trabzon Belediye tarafından aynen kabul edilmiştir.⁴ Böylece, Trabzon Belediyesi ve Zigetvar Yerel Şehir Parlamentosu Genel Toplantısında iki şehrin belediye başkanları arasında yapılan görüşmeler sonunda, 18 Mayıs 1998 tarihinde, Türkiye'nin Trabzon kenti ile Macaristan'ın Zigetvar kentinin kardeş kentler olduğu iki kentin belediye başkanlarınca deklare edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵ Deklarasyonda, yukarıda kardeş kent ilişkisi kurulma amaçlarının sayıldığı maddeler aynen korunmuştur.

Kardeş kent protokolünün imzalanmasının ardından iki kent arasında kültürel ve ticari alışverişler/gidiş-gelişler hız kazanmıştır. Çeşitli ziyaretler ve kültürel aktiviteler dışında Trabzon ve Zigetvar Belediyeleri karşılıklı olarak yılbaşlarında, iki kent için önem arz eden günlerde, önemli devlet adamlarının ölümü gibi durumlarda ya da belediye başkanlığının değişmesi durumlarında birbirileri ile temasa geçmekte ve bilgi alışverişlerini sürdürmektedirler.

Küreselleşme-Yerelleşme Ekseninde Kardeş Kent Uygulamasının Değerlendirilmesi: Trabzon Ve Zigetvar Örneği

1998 yılında başlayan Zigetvar ve Trabzon arasındaki kardeş kent ilişkileri 20. yılını doldurmak üzeredir. Yukarıda kardeş kent ilişkilerinin genel tarihsel ve kavramsal çerçevesi, Türkiye'de kardeş kent ilişkilerinin yasal mevzuattaki yeri ve son olarak kardeş kent ilişkisi için örnek olarak seçilen Zigetvar ve Trabzon illerinin kardeş kent olma süreci kronolojik şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

Burada iki kent arasındaki kardeş kent ilişkilerinin küreselleşme ve yerelleşme ekseninde bir değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Nitekim kentler, finans, yönetim ve hizmet sektörleri ile az veya çok boş zaman faaliyetleri ve turizm işlerine bağlı kolaylıklar sağlayacak iyi bir şekilde tanımlanmış mekânlardan oluşmaktadır. Kültürel ürünlerin ve turizmin desteklenmesi,

3 Zigetvar Belediyesi Heyetinin Trabzon Belediye Başkanı Akım Aykan'a gönderdiği 22 Nisan 1998 tarihli Trabzon ve Zigetvar Kentlerinin Kardeş Kent Olma Deklarasyon Taslak Belgesi.

4 Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan'ın Zigetvar Belediye Başkanı (PeterMozsgai)'e gönderdiği 28 Nisan 1998 sayılı yazı.

5 Trabzon ve Zigetvar Kentlerinin Kardeş Kent Olma Deklarasyon Belgesi (18 Mayıs 1998). Ayrıca, deklarasyon dönemin Zigetvar Belediye Başkanı Peter Mozsgai ve Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan arasında imzalanmıştır.

1980 sonrası dönemde yeni ekonomik kalkınma stratejilerinin ana unsuru olmaya başlamıştır (Judd, 1999: s. 35-37).

Araştırmanın Amacı

Çalışmada, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler arasında diplomatik ilişkilerin barış yoluyla tekrar sağlanması ya da en azından kültürel veya tarihsel bağların korunması amacıyla ortaya çıkan kardeş kent ilişkilerinin günümüzde geçirdiği dönüşüm anlaşılmasına ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Küreselleşme süreci ile kentlerin kendi ekonomik kalkınmalarını kendi bulduğu çözümlerle geliştirmesi gerekliliğinin olduğu bir dönemde kardeş kent ilişkilerinin bu sürecin içindeki yerinin ne olduğu sorusu üzerine çalışma inşa edilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı, Zigetvar ve Trabzon kentleri arasındaki kardeş kent ilişkilerinin kuruluşunu, günümüze kadar olan süreçte bu ilişkilerin gelişimini ortaya koymak ve iki kent arasındaki kardeş kent ilişkisinin kent girişimciliği bağlamında bir değerlendirmesini yapmaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, kardeş kent ilişkilerinin bulunduğu Trabzon ve Zigetvar kentleri üzerinden bir alan çalışması yapılmıştır. Bu bağlamda, Trabzon ve Zigetvar belediyelerinden, belediyelerdeki ilgili kişilerden, kardeş kent ilişkilerinin oluşturulma süreci ve sonrasında aktif olan birim ve bu birimdeki ilgili kişilerden bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda konu ile ilgili dokümanlar üzerinden incelemeler gerçekleştirilmiştir. İlgili birim ve kişilerden bilgilerin alınması görüşme yoluyla sağlanmıştır. Görüşmeler yapılırken kimi yerde yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kimi yerde elektronik posta yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler için Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde soru tipleri önceden hazırlanmıştır. Kişi ve kurumların seçimi yapılırken ilk önce konu ile ilgili internet ortamında araştırılma yapılmış ardından görüşmeler neticesinde ikinci ve üçüncü kişi ve kurum isimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamını Trabzon ve Zigetvar kentleri arasında kurulan kardeş kent ilişkisinde rol oynayan ilgili kişi ve birimler oluşturmaktadır. Araştırmada, temel olarak ilgili birimlerin Trabzon Büyükşehir Belediyesi ve Zigetvar Belediyesi olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Ahmet Yoloğlu, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Suat Hacısalihoğlu ve Zigetvar Belediyesi, Kültür, Gençlik, Sivil ve Uluslararası İlişkiler Komitesi Başkanı Andrea Málek ulaşılan temel kişi ve birimlerdir. Zigetvar Belediye Başkanı Dr. Peter Wass'ın iletişim bilgileri aracılığıyla ilgili birime önceden hazırlanan sorular elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Diğer yandan, Trabzon ve Zigetvar arasındaki kardeş kent ilişkisinin oluşum kronolojisini veren bazı önemli

dokümanlara Trabzon Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire'sinden ulaşılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Kardeş kent ilişkileri bağlamında, kapsamı Trabzon ve Zigetvar olarak belirlenen çalışmada, araştırmanın bulguları iki başlık altında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Öncelikle Trabzon ve Zigetvar arasında kardeş kent ilişkisinin kurulmasında etkili olan faktörler tespit edilmiş ardından bu faktörlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Diğer yandan, iki kent arasında kurulan kardeş kent ilişkisinin söz konusu kentler için nasıl bir anlam ifade ettiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Trabzon ve Zigetvar Arasında Kardeş Kent İlişkilerinin Kurulmasında Etkili Olan Faktörler

Trabzon ve Zigetvar kentleri arasındaki en önemli ortak tarihi nokta, Osmanlı İmparatorluğunun 10. padişahı Kanuni Sultan Süleyman'dır. Kardeş kentlerden Trabzon, Kanuni Sultan Süleyman'ın doğumuna; Zigetvar ise ölümüne tanıklık etmiştir. Nitekim Trabzon Belediyesi ile Zigetvar Belediyesi arasındaki kardeş kent olma çalışmaları Zigetvar kuşatması sırasında hayatını kaybeden Kanuni Sultan Süleyman'ın doğumunun 500. yıldönümü münasebetiyle Trabzon Belediyesi'nin 07.11.1994 tarih ve 687 Meclis kararını almasıyla başlamıştır.⁶ Ayrıca meclisin karar almasından önce 6 Eylül 1994 tarihinde Kanuni Sultan Süleyman'ın 500. yıl dönümü şerefine Zigetvar'da Türk-Macar Dostluk Parkı açılmıştır. Nitekim bu olaydan sonra, aynı yıl 4 Kasım'da Trabzon Belediyesi iki kent arasındaki kardeş kent ilişkilerinin oluşturulmasından bahsetmiştir (Andrea Málek, 18 Ekim 2017).

Zigetvar Belediyesi gelen kardeş kent olma isteğine ancak iki kentin karşılıklı birbirlerinin tanıttmasının ardından bir yıl sonra olumlu bir cevap bildirmiştir. Diğer yandan, iki kent arasındaki ilişkiler protokolün imzalanmasının çok öncesinde başlamasına rağmen, imza için 1998 yılına dek beklenmiştir. Nitekim Andrea Málek (18 Ekim 2017) için de iki kent açısından imzaların atılmasında 1998 senesinin beklenmesi için herhangi bir neden görülememektedir. Kanımızca bazı görüşmelerin belirli sebeplerle ertelenmesi ve diğer bürokratik işler süreci yavaşlatmıştır.

Trabzon Belediyesinin kardeş kent olma kararını alması öncelikle aradaki bu tarihsel bağdan kaynaklanmaktadır. Zira yapılan görüşmelerde, Trabzon Belediyesi için kardeş kent ilişkilerinin genellikle gelen talepler üzerinden değerlendirildiği tespit edilmiştir. Belediye özellikle kardeş kent ilişkileri için bir davet göndermemektedir. Trabzon ile yapılan kardeş kent ilişkileri daha çok karşı belediyenin isteği doğrultusunda değerlendirmeye alınmaktadır. Zigetvar'ın özelliği Kanuni Sultan Süleyman'ın orada ölmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Andrea Málek (18 Ekim 2017) iki kent arasındaki bu tarihi vurguyu şu sözlerle ifade etmektedir:

6 07.11.1994 tarihli ve 687 sayılı Trabzon Belediyesi Meclis Kararı

İki kent arasındaki bağlantının nedeni Kanuni Sultan Süleyman'a duyulan saygıydı. Her iki kentte tarihin en büyük adamlarından biri olan Kanuni'nin iki kenti birbirine bağlıyor olmasından dolayı, bu iki kentin kardeş kent olması gerektiğini hissine sahiptiler. Başvuru sahibi elbette Trabzon idi.

Trabzon ve Zigetvar arasındaki kardeş kent ilişkisi Kanuni Sultan Süleyman'ın şahsiyeti ile simgeleşmiştir. Ortak tarihi miras iki kentin girişimci politikaları sayesinde uluslararası bir işbirliğine dönüşmüştür. Bu sayede tarihi olgular canlılık kazanırken, kentsel girişimcilik de artış göstermiştir.

Zigetvar Belediyesi kardeş kent ilişkilerinin kurulmaya başladığı ilk yıllarda daha çok ekonomik bağlantıların kurulmasını amaçlamakta idi. Kardeş Kent Protokolünün imzalanmasının ardından 11 Haziran 1998 tarihinde Zigetvar Belediye Başkanı Peter Mozsgai Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası (TTSO) yetkililerini Zigetvar'a davet etmiştir.⁷ Hatta Zigetvar bunun için iki kentin Ticaret ve Sanayi Odaları arasında bir anlaşma çağrısında bulunmuştur (Andrea Málek, 18 Ekim 2017). Diğer yandan Trabzon Belediyesi de bu ilişkilere daha çok ticaret yönünden bakmaktadır. 13 Ağustos 1998 tarihinde Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan, Zigetvar Belediyesinin yapmış olduğu davete olumlu yanıtını verirken bu ziyaretlerinde TTSO'dan 5 kişilik bir heyetin de yanlarında bulunacağını beyan etmiştir.⁸ Nitekim Eylül ayında TTSO temsilcileri ile birlikte Zigetvar ziyaret edilmiştir. Orada yapılan görüşmeler neticesinde ticari işbirlikleri yapılması konusunda da bir protokol imzalanmıştır. Bu çerçevede TTSO'ya mensup bir grup iş adamı Budapeşte Ticaret Odası yetkilileri ile Macaristan'ı ziyaret etmiştir.⁹ Ayrıca TTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Suat Hacısalıhoğlu (21 Ekim 2017) ile yapılan görüşmede de iki kent arasındaki ticari ilişkilere verilen önem görülmüştür:

“Kardeş kent protokolüne bağlı olarak bugüne kadar değişik zamanlarda TTSO üyeleri Trabzon Belediyesi yerel temsilcileri ile birlikte Zigetvar'a gitmiş oradaki faaliyetlere katılmıştır. Zigetvar'da her yıl Eylül ayının ilk haftası festivaller yapılmaktadır. TTSO temsilcileri de bu festivallere onur konuğu olarak katılmaktadır. Bu şekilde, Zigetvar'da iki kentten iş adamları bir araya gelerek, oradaki ticaret faaliyetleriyle ilgili neler yapılabileceğini görüşme imkânı elde edebilmektedir. Aynı şekilde, belirli zamanlarda da Zigetvar Belediye Başkanı kendi iş adamları ile birlikte Trabzon'u ziyarete gelmektedir. Bugüne kadar bu mütemadiyen düzenli bir şekilde devam etmiştir ve aksatılmamaya çalışılmaktadır. İki kent arasındaki kuvvetli tarihi bağ, ticari ilişkilerin geliştirilmesi için bir fırsat olarak kullanılmaktadır”.

İki kent arasındaki kardeş kent ilişkilerinde etkili diğer bir faktör ise kültür olmuştur. Zigetvar Belediyesi, kardeş kent ilişkilerinin kurulmasının, iki şehrin vatandaşlarının birbirlerinin kentlerinin geçmişlerini, geleceğini ve bugünlerini tanımasını mümkün kılmaya, kültürel ilişkilerin

7 Zigetvar Belediye Başkanı Peter Mozsgai'nin 11 Haziran 1998 tarihli davet mektubu.

8 Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan'ın 13 Ağustos 1998 tarihinde Zigetvar Belediye Başkanı Peter Mozsgai'ni gönderdiği Zigetvar şehrine davet mektubu için yazdığı kabul mektubu.

9 Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan'ın 13 Ekim 1998 tarihli Macaristan İstanbul Başkonsolosluğuna vize başvurusu için yazdığı yazı.

kurulması, eğitim ve sağlık kurumlarının, spor programlarının işbirliğine yardımcı olma ve ekonomik ve turizm bağlantısı oluşturma amaçlarına hizmet edeceğini düşünmektedir (Andrea Málek, 18 Ekim 2017). Hatta Trabzon Belediyesi için, Zigetvar tarafından bu isteğin kabul edilmesinin ardında yatan en önemli nedenlerden biri zaten turizmdir. Ahmet Yoloğlu (20 Eylül 2017) bu durumu somut ifadelerle şu şekilde açıklamıştır:

“Kanuni Sultan Süleyman’ın iç organlarının defnedildiği alanı bulmuşlar. Orayı turizme kazandırıyorlar. Çünkü oranın tek çıkış noktası turizm. Yani Türk turizmini oraya çekmek istiyorlar. Zigetvar dediğimiz yer Akçaabat [Trabzon kentine bağlı, nüfusu 116.744 ve yüzölçümü 385 km² olan ilçesi (www.trabzon.gov.tr)] gibi bir yer. Böyle büyük bir kent değil. Ama tarihi bir kent”.

Zigetvar Belediyesi’nden bu konuda alınan bilgiler de bu iddiayı doğrulamaktadır. Kardeş kent ilişkisinin turizmi, özellikle kültür turizmini artıracak ve Türk turistlerinin Zigetvar’da daha fazla görüleceği Zigetvar Belediyesi’nin beklentileri arasındadır.

Macaristan idari olarak bölgelere bölünmüştür. Zigetvar, bir dönem Macar ve Sırların beraber yaşadığı Baranya bölgesinde yer almaktadır. Macaristan’ın nüfus ve alan olarak küçük bir bölgesidir¹⁰. Nitekim, Zigetvar gibi özellikle kırsal özelliğe sahip olan küçük yerleşimlerde sosyo-ekonomik değişimlerin etkisi ile nüfusta azalma gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte birçok kent, turizmi ekonomik kalkınmalarını destekleyecek ve geliştirecek bir araç olarak ön plana çıkarmaktadır. Kırsal alanların turizm ve boş zaman ile ilgili hizmet alanlarına dönüşümü, kırsal sorunlarla baş etmenin bir yöntemi olarak belirmektedir. Kırsal alanlarda turizmin gelişmesi çeşitlilik sağlayan gelir ve iş alanları oluşturmak için yeni kapılar açan bir alan olarak aktif bir şekilde kullanılmaktadır.

Trabzon ve Zigetvar Kentleri Arasında Kurulan Kardeş Kent İlişkilerinden Alınan Sonuçlar

Kardeş kent ilişkileri, iki kentin belediye kurumlarının dâhil olduğu bir işbirliği modelidir. Ancak Trabzon ve Zigetvar özelinde ele alınan bu kardeş kent çalışmasında belediye boyutunun ilişkilerin daha dışarısında kaldığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimler boyutuyla fazla verim getirmeyen bir süreç olduğu görülmüştür. Nitekim geleceğe yönelik yapılan işbirlikleri ve ortaklıklar iki belediye arasındaki anlaşmalardan değil, kardeş kent ilişkileri sebebiyle yürütülen faaliyet ve aktivitelerde ilgili birimlerin birbirini tanımasıyla gerçekleşmektedir. Belediyede ilgili birimler ile yapılan görüşmeler de bu tespiti destekleyici niteliktedir:

“İşin aslını söylemek gerekirse bu kardeş kent çok verimli olan bir işlem değil. Belediye boyutuyla çok verimli olmuyor. Niye? Yani, uymuyor. Daha çok ticaret üzerinden gidiyor. (...) Biz bulunmuyoruz. Biz oraya gittiğimiz zaman kardeş kent protokolü imzaladığımız zaman oraya milli eğitimde geliyor, gençlik spor da geliyor, valilik de geliyor, birçok kurum oraya geliyor ve

10 Trabzon ile kardeş kent olan kentlerin genel özelliklerinin bulunduğu, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesinden edinilen doküman.

onlar birbirleriyle arasında görüşmeler yapıyorlar. Ne tür faaliyetler yapabiliriz, ne yapabiliriz, ne edebiliriz diye"... (Ahmet Yoloğlu, 20 Eylül 2017).

Nitekim iki şehri bir araya getiren birçok faaliyet yıl içerisinde planlanmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri Zigetvar'da her yıl düzenlenen Zrinyi Günleri'dir.

Diğer yandan iki kent içinde kurulan kardeş kent ilişkilerinden temel beklenti ya da ulaşılacak istenen amaç ticaret ve ekonomi odaklıdır. Ancak ilişkilerin ilerleyen süreçlerinde kültür faktörünün ön plana çıktığı görülmüştür. Bugün de bu ilişkilerin temeli turizm ve kültür faaliyetleri üzerinden devam etmektedir.

"Anlaşmanın yapımından bu yana, iki kent arasında birkaç toplantı gerçekleşti ve kültürel gruplar büyük kent etkinliklerine katıldı. İş adamları ve turistler birbirlerini tanıdı. Kentlerin liderleri düzenli olarak birbirlerini ziyaret etti. Kahramanlar, iki ulusun anısında yaşıyor. Bununla birlikte, ekonomik ve turizm bağları umutları değiştirmedi. Odalar arasındaki ilişki birkaç yıldır umut verici durumda. Bir işbirliği bildirgesi de kuruldu. İşadamları birbirleriyle temas kurdu ancak gerçek işbirliği geride kaldı. İki kent arasındaki ilişki büyük oranda protokolden kaynaklanmaktadır. Turizm alanında birçok toplantı yapıldı ancak iki kent arasında turizm başlamadı. Kasabaya düzenli olarak gelen Türk turistleri var ancak çoğunlukla İstanbul'dan ya da Avrupa'da okuyan öğrencilerden" (Andrea Málek, 18 Ekim 2017).

İki kent arasındaki ilişki, son 20 yılda somut fayda sağlamamış; ancak sembolik olarak büyük önem taşımıştır. Bunun nedeni yukarıda Yoloğlu'nun ifadelerinde de belirtildiği üzere iki belediye arasında uyumun olmamasıdır. İki kent, büyüklük ve ekonomik rolleri bakımından karşılaştırılabilir değildir. Trabzon büyük bir ekonomi ve önemli ticaret bağlantıları olan büyük bir kenttir. Ancak Zigetvar, ekonomik gücü olmayan 10.000 kişilik küçük bir kasabadır. En büyük çekiciliği, 1566 kuşatmasının ve Sultan Süleyman ve Miklós Zrinyi'ye ait kültürel mimari kalıntıların korunmuş olmasıdır.

Diğer yandan, her iki kent arasındaki coğrafi mesafe oldukça fazladır. Bu durum, son 20 yıldır her iki şehrin belediye başkanının ve kent liderlerinin işbirliğinde oynadığı rolleri resmi ilişkiler düzeyinde bırakmaktadır. İlişkiler bazı dönemler yoğun bazı dönemler daha az yoğun şekilde seyretmiştir.

İki şehrin turizm işbirliği Zigetvar'daki Sultan Süleyman'a ait bağlantılarla daha da güçlendirilebilir. Osmanlıya ait cami ve manastır gibi farklı kültürel binalar keşfedilebilir. Özellikle ortak tarihi mirasa duyulan saygıyı ispatlayacak şekilde, geçmişten kalan eserlerin, binaların ya da anıların iki şehrin kültürel ilişkilerini veya ileriye dönük farklı türdeki işbirliklerini güçlendirmek adına kullanılabilir.

Macaristan'daki en büyük araştırmalardan biri, TİKA ve Macaristan devletinin desteği ile devam etmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın heykelinin olduğu yerde bir Osmanlı binasının (Türk Evinin) yapılması için TİKA'ya bir proje sunulmuştur. Söz konusu proje, ileriye dönük olarak

turizm amaçlı seyahat alternatifi olabilecek nitelikte değerlendirilebilir. Ancak, proje teklifi 2001 yılında Türkiye'nin içinde bulunduğu genel ekonomik şartlar nedeniyle yeniden değerlendirilmek üzere ileri bir tarihe ertelenmiştir.¹¹

İki kent arasındaki ortak tarihi ve kültürel ilişkilerin bir anda gelişmesi kolay olmayacaktır. Bunun için ilişkilerin seyri, uzun vadeli bir plan ve program çerçevesinde takip edilmelidir. Nitekim TTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Suat Hacısalihoğlu (21 Ekim 2017)'nin verdiği bilgilere göre, Kanuni'nin mezarlığının bulunması dolayısıyla arkeolojik araştırmalar devam etmektedir. Osmanlı eşyalarının muhafaza edilmesi önemlidir. İlişkilerin adım adım gelişeceği bu süreçte daha da önemli olan ekonomik, kültürel, ticari ve sosyal yönden ilişkileri sıcak tutmaktır. TTSO bu çerçevede kardeş kent/odalık görevini yerine getirmeye gayret etmektedir.

2016 yılında Trabzon, Zigetvar'da Zrinyi Anma Gününde kardeş kentin sakinleri için Trabzon'u anlatan haritalar, seyahat kitapları ve tanıtım CD'leri ile bir stant kurmuştur. Bu anma günlerinin önemini TTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Suat Hacısalihoğlu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Orada Zigetvar'daki festivalde –onlar festival olarak görüyorlar, Zyring onların kahramanı, onlar adına düzenleniyor – onlar bütün kardeş kentlerini bu festivale davet ediyorlar. Orada güzel bir kalabalık oluşuyor. Onlar da kendi kentlerini tanıtıyorlar. Tabi böyle günler kentlerin tanıtımı için çok çok önemli. Biz de tabi kendi şehrimizi tanıtmaya gayret ediyoruz. Onlar da geliyor. Bu şekilde ileriye dönük çalışmalarımız devam ediyor. Biz de kardeş odalarımızı davet ediyoruz. Amaç ilişkileri geliştirmek. Ekonomiye belli bir katkı sağlamak, olay bu.”

1980 sonrası neo-liberal politikalar, küreselleşme ve merkezi yönetim dışındaki aktörlerin iktisadi alanda daha fazla görünür olmasıyla kentlerin girişimci politikalarının önü daha fazla açılmaktadır. Söz konusu kentler arasındaki kardeş kent ilişkisi kentlerin genel durumu ve ulaşım gibi bazı faktörlerin elverişsizliği nedeniyle beklenen amacı tamamen karşılamakta zorlanabilmektedir. Bununla beraber, kardeş kent ilişkisi küreselleşme sürecinin sınır ötesi ve karmaşık ağ ilişkilerine paralel bir anlayışta kentler için yeni faaliyet alanları oluşturmaktadır. 2018 yılı itibarıyla Trabzon ve Zigetvar arasındaki kardeş kent ilişkisi 20. yaşını doldurmak üzeredir. Trabzon ve Zigetvar kardeş kentleri yıllardır sürdürdüğü bu işbirliğinde kentin tanıtımı ve özgünleşmesi konusunda ciddi mesafeler kaydedebilecek potansiyele sahiptir. Kentler arasındaki kültürel ve toplumsal ilişkiler çok önemlidir. Bu tarz ilişkilerin gelişmesinde zaman faktörünün de göz önünde tutularak uzun vadede değerlendirilmesi gereğinin unutulmaması önemlidir. Dahası, bu ilişkiler turizm ve ekonomik işbirliği, ortak projeler ve yeni fırsatlar yoluyla güçlendirilebileceği bir sürece yönlendirilmelidir.

11 Trabzon Belediye Başkanı Asım Aykan'ın 19 Eylül 2001 tarihinde Zigetvar Belediye Başkanı Peter Mozsgai'ye yazdığı mektup.

Sonuç

Neo-liberal küreselleşme sürecinin etkileri, kamu yönetiminde yerelleşme olgusu üzerinden yeni bir tartışma başlatmıştır. Birer yerel yönetim organı olan belediyeler, bir yandan yerellik vurgusunun önemli taşıyıcı birimleri olarak ortaya çıkarken, diğer yandan bölgesel sınırlarını aşıp, küresel ölçekte tarihi ve kültürel etkileşimleri oluşturan politika transferlerini gerçekleştirmektedir. Kent yönetimleri de kendi politikalarını “girişimci kent yönetimleri” olarak küreselleşen ağ sisteminde uygulayabilme imkânına sahip olmuştur. Kentler – bağlı bulunduğu devletin mevzuatı kapsamında – kendi yerel kalkınma stratejilerine bağlı kalarak farklı girişimlerde bulunabilmekte ve coğrafi sınırlara bağlı kalmayan, farklı işbirlikleri kurabilmektedir. Kentlerin geliştirmiş olduğu girişimci politikalar, rekabet unsurunun da işin içine girmesiyle daha da önem kazanmış ve bu süreçte kentler gelişmişlik derecelerini hiyerarşik düzeyde inşa etmeye başlamıştır. Diğer bir ifadeyle, kentler kendilerini marjinalleştirme yoluna giderek yerel unsurlarını kendilerini “diğerlerinden” özgün kılmak adına birer politika aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Kentler, kardeş kent adı altında kurdukları işbirliklerini, tarihi ve kültürel bağlantılarını desteklemek ve bu yöntemle küresel ölçekte görünürlük kazanabilmek amacıyla kullanabilmektedirler.

Ulusal ve uluslararası alanda 17 kardeş kent ilişkisinin bulunduğu Trabzon’da bu kentlerden biridir. Trabzon’un kardeş kent ilişkisi kurmuş olduğu kentlerden biri olan Zigetvar ile bu ilişkinin temeli 1994 yılında atılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun 10. padişahi Kanuni Sultan Süleyman’ın Trabzon ve Zigetvar kentlerinde bıraktığı tarihi miras iki kent arasındaki ilişkilerin temellerini atılmasına öncülük etmiştir. Kardeş kent ilişkisinin kurulmasında iki kent arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, tanınırlığı arttırmak, ortak tarihi mirasın korunması ekonomik ve kültürel politika transferlerini gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Kardeş kent protokolünün imzalanmasının ardından, iki kent arasında öngörülen amaçları karşılamak üzere karşılıklı ilişkiler ziyaretler ve aktiviteler aracılığıyla geliştirilmeye başlanmıştır.

1980 sonrası yerel yönetimlere tanımlanan yeni rollere paralel olarak iki kent arasındaki ilişkiler iktisadi politikalarla da desteklenmiştir. Trabzon ve Zigetvar ticaret ve sanayi odaları arasında, iki kent arasındaki tarihi bağın bir fırsat olarak görülmesiyle, ekonomik işbirliği gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte kardeş kent ilişkisi daha çok Trabzon ve Zigetvar kentlerinin kent tanıtım faaliyetleri için yeni bir imkân sahası oluşturmuş ve iki kentin kültürel ve turizm bağlantısı oluşturma amaçlarına hizmet etmiştir. Kırsal özellikle sahip birçok kent için böyle bir tanıtım aracının ortaya çıkarılması, kentin ekonomik ve kalkınma stratejisi için önemli bir adım niteliğindedir. Diğer yandan, Trabzon ve Zigetvar kentleri arasındaki ilişki, kardeş kent ilişkisinin kurulduğu yıldan bu yana büyük ölçüde sembolik bir değer taşımaktadır. Bunun nedenlerinden biri, iki kent arasında politika transferlerin gerçekleştirilmesi için yeterli uyumun var olmamasıdır. Ayrıca iki kent arasındaki coğrafi mesafede ilişkilerin geliştirilmesinde kısıtlayıcı bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Aktulun, E. (2015) “Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar Ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1992) *T.C. Resmi Gazete*, 21364, 3 Ekim 1992, Erişim Tarihi: (15.10.2017).
- Charles, S. (2008) *The Origins of Town Twinning Inverness: The City of Inverness Town Twinning Committee*, 1.
- Clarke, N. (2010) “Town Twinning in Cold-War Britain: (Dis)continuities in Twentieth-Century Municipal Internationalism”, *Contemporary British History*, Vol: 24, Issue: 2, p. 173-191.
- Clarke, N. (2011), “Globalising care? Town twinning in Britain since 1945,” *Geoforum*, Vol. 42, issue 1, p. 115-125.
- Cremer, R. D., Bruin A. ve Dupuis, A. (2001) “International Sister-Cities: Bridging the Global-Local Divide”, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 60, No:1, January, p. 377-400.
- Dannestam, T. (2008) “Rethinking Local Politics: Towards a Cultural Political Economy of Entrepreneurial Cities”, *Space and Polity*, Vol. 12, No. 3, s. 353-372.
- Giddens, A. (2008) “Modernliğin Küreselleşmesi”, içinde D. Held, A. McGrew (der.), *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, M. C. Çelebi (çev.), Ankara: Phoenix, s. 81-87.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. (2008) “Küreselleşmeyi Yeniden Düşünmek”, içinde D. Held, A. McGrew (der.), *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, M. C. Çelebi (çev.), Ankara: Phoenix, s. 88-96.
- Jessop, B. (1995) “Girişimci Kent: Yerellikleri Yeniden İmajlandırmak, Ekonomik Yönetişimi Yeniden Tasarlamak Ya da Sermayeyi Yeniden Yapılandırmak?”, içinde B. Yazar, A. Özkazanç (der.), *Hegemonya, Post-fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet*, İstanbul: İletişim, s. 379-404.
- Modelski, G. (2008) “Küreselleşme”, içinde D. Held, A. McGrew (der.), *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Der. David Held, Anthony McGrew, E. Sarriot (çev.), Ankara: Phoenix, s. 75-80.
- Oktay, T. (2014) “Türkiye’deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri”, içinde D. İşçioğlu (der.), *Türk Dünyasından Yerel Yönetimlerin Sorunları*, s. 11-29.
- Robertson, R. (1999) *Küreselleşme: Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, Ü. H. Yolsal (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Sister City International, <http://www.sistercities.org/mission-and-history> (Erişim Tarihi: 11.10.2017).
- Swyngedouw, E. (2004) “Globalisation or ‘Glocalisation’? Networks, Territories and Rescaling”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 17, No. 1, s. 25-48.
- T.C İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2017) <http://www.migm.gov.tr/genel-istatistik>, (Erişim Tarihi: 15.10.2017).
- Türkiye Belediyeler Birliği (2012) “Kardeş Şehirler, Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, Sayı: 776, s. 8-9.
- Türkiye Cumhuriyeti Trabzon Valiliği, <http://www.trabzon.gov.tr/akcaabat>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).
- Vion, A. (2002) “Europe from the Bottom Up: Town Twinning in France during the Cold War”, *Contemporary European History* 11, Vol: 4, p. 623-640.
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (2005) *T.C. Resmi Gazete*, 25745, 4 Mart 2005, (Erişim Tarihi: 15.10.2017).
- 5393 sayılı Belediye Kanunu (2005) *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005, (Erişim Tarihi: 15.10.2017).